

зокрема створити сприятливі умови праці жінок, та взагалі закріпити та врегулювати їх соціально-правовий статус.

З огляду на зростання відсотка жінок на ринку праці, високі темпи поширення трудової міграції серед жінок, назріла необхідність зміцнення як національних, так і міжнародних механізмів захисту працюючих жінок. Крім того, слід зауважити, що частка жінок, які працюють в суспільному виробництві як в Україні, так і в інших країнах світу досить велика. Тому регулювання становища жінок в сфері зайнятості є дуже актуальним для нашої країни. Україна, як незалежна європейська держава, зобов'язана мати свої концептуальні, науково обґрунтовані та послідовні підходи в проведеному гендерній політиці. Але треба мати на увазі, що імплементація деяких норм міжнародного права не повинна йти по шляху запозичення правових норм і перенесення їх у законодавство України без урахування національних особливостей і реального стану економіки.

Таким чином, виникає складне завдання формування такої національної гендерної політики в сфері зайнятості, яка б давала можливість, з одного боку, ліквідувати дискримінацію за ознакою статі й усунути всі ситуації нерівноправності чоловіка та жінки, а з іншого, – не створити систему нової дискримінації і не привести до дискримінації чоловіків.

Список літератури: 1. Конституція України: Офіц. текст. Коментар законодавства України про права та свободи людини і громадянина: Навч. посібник // Авт. – упоряд. М.І. Хавронюк. К., 1999. 2. Дармограй Н.М. Культура державотворення в Україні: гендерний аспект // Статистика України, 2002. № 1. 3. Статистичний щорічник України 2000. К., 2001.

Надійшла до редколегії 27.09.02

М.І. ІНШИН

ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ: БАГАТОАСПЕКТНИЙ ПІДХІД

Будь-яка сучасна держава характеризується багатоманітністю цілей завдань і функцій, від професійного і чіткого виконання яких залежить ефективність функціонування суспільства. Світовий досвід і стан сучасних відносин в нашій країні свідчить: сучасне суспільство не може нормально функціонувати і розвиватися поза державою, незалежно від її упорядковуючого впливу на розвиток найважливіших суспільних відносин. Цим і обумовлюється необхідність у кваліфікованому і потужному державному апараті. У свою чергу ефективність діяльності держави, результати виконання нею своїх економічних, соціальних, організаційно-управлінських та правових функцій визначається системою створених в усіх гілках державної влади органів, організаційно-структурною побудовою останніх і, врешті-решт, якісним складом кадрового потенціалу державних служб, структур та підрозділів. Як зазначає Д.Н. Бахрах, одним із найсуттєвіших видів цілеспрямованої діяльності людей, а також суспільства є державна служба. Це поняття використовується по-різному: як вид діяльності людини; як соціально-правовий інститут; як система спеціальних органів держави; як духовна діяльність. Служба полягає в управлінні, здійсненні державної діяльності,

забезпеченні цього управління, соціально-культурному обслуговуванні людей та їх життєдіяльності [1, с.97]. С.Д. Дубенко пише: «Особливим видом служби є державна служба. Вона розглядається як один з класових інститутів організації практично усіх сучасних суспільств, незалежно від їх політичного устрою» [2, с.97].

Дослідники, вказуючи на особливу важливість державної служби для ефективного функціонування й розвитку суспільства, виокремлюють в ній декілька аспектів: соціальний, політичний, правовий, організаційний. Автори підручника «Державна служба: теорія і організація» доводять: «Як соціальний інститут державна служба являє собою історично складену, стали форму організації сумісної діяльності осіб, які знаходяться на службі держави. В суспільстві, виходячи з його функціональних якостей, діють різноманітні соціальні інститути – політичні, економічні, духовні. В межах названої класифікації державна служба відноситься до політичних інститутів, таких як держава, політичні партії, армія, суд, прокуратура. У своїй сукупності вони виражають існуючі в даному суспільстві політичні інтереси і відносини» [3, с.83] у соціальному плані, В.А. Козбаненко зазначає, що інститут державної служби є орган взаємодії суспільства і держави, державнотресту і громадських структур, державного службовця і громадянина. У цьому ключі система держслужби забезпечує виконання функцій регулятора поведінки людей в різних соціальних відносинах, породжуваних потребами, інтересами, нахилами, звичками, інстинктами та іншими спонуканими. Саме на держслужбу покладається вирішення завдань щодо забезпечення соціальних гарантій і прав громадян. Державне служіння суспільству повинно допомагати людині вирішувати її проблеми, сприяти задоволенню соціальних потреб [4, с.629]. Сучасний правовий інститут державної служби, як висловлює свої міркування В.Б. Авер'янов, – це насамперед система правових норм, що регулюють відносини, які складаються в процесі організації самої державної служби, статусу державних службовців, гарантій і процедур його реєстрації, а також механізму проходження державної служби. Державна служба, продовжує вчений, комплексний правовий інститут, який регулює організацію та діяльність всіх державних службовців і складається з правових норм різних галузей права. Складність інституту державної служби полягає в тому, що, по-перше, він поєднує в собі правові норми інших галузей права; по-друге, складається з окремих підінститутів, наприклад, проходження служби, принципів державної служби [5, с.181–182]. А.Я. Ноздрачов розглядає державну службу як форму участі громадян у здійсненні цілей і функцій держави; форму реалізації зв'язку відносин держави, суспільства, закону і громадянина; механізм формування, реалізації й удосконалення інститутів державної влади і державного управління; комплекс правових інститутів, регулюючих здійснення державної влади, державного управління; соціальний інститут – спільності, професійної корпорації, осіб, практично виконуючих ці функції згідно з своїм правовим статусом; систему державних органів, які мають своїх службовців для виконання державних завдань і функцій [6, с.36]. Г.В. Атаманчук визначає її у якості «особливого приводу управлінської діяльності» [7, с.26]. Організаційний аспект

державної служби А.В. Оболонський пов'язує з структурно-функціональними елементами державного апарата. За його точкою зору, вона представлена у якості системи, що складається з наступних елементів: формування організаційних і процесуальних основ діяльності державного апарата, побудова і правовий опис ієрархії посад, виявлення, оцінка, стимулювання та відповідальність державних службовців [8, с.132]

Аналіз наведених, позицій, відомих вчених у галузі державного управління і державної служби дозволяє з'ясувати наступні найважливіші особливості та ознаки останньої: а) державна служба – це механізм досягнення цілей та виконання завдань державно організованого суспільства; б) вона являє собою професійну діяльність державних службовців; в) це діяльність, що спрямована на забезпечення функціонування державних органів і являє собою виконання тих чи інших посадових обов'язків; г) в межах державної служби державні службовці реалізують повноваження розпорядничого, регулюючого характеру, тобто функції так званого позитивного державного управління у всіх сферах суспільно-державного будівництва, здійснюють юридично-владні приписи для різних суб'єктів права в системі управлінської ієрархії, реалізують юридичні дії, тобто застосовують заходи державного примусу до юридичних і фізичних осіб, здійснюють дії, спрямовані на забезпечення і захист прав, свобод та законних інтересів учасників суспільних відносин; д) державна служба, як суспільне явище, являє собою дещо більше, ніж діяльність державних службовців, органів управління – це форма відображення своєрідних зв'язків та відносин, показник міри гуманності існуючих в суспільстві порядків; є) державна служба не просто віддзеркалює суспільні зв'язки та відносини, вона має соціальну орієнтацію, спрямовану на наближення конституційного ідеала правової, демократичної, соціальної держави до об'єктивної реальності; ж) державна служба – це управлінська професійна діяльність, яка являє собою галузь суспільного розподілу праці; з) вона реалізується лише в правових межах і нормативно дозволеними засобами, прийомами, способами; к) це система органів держави, кожен з яких відповідно до предмета його компетенції може бути названий службою; л) це система державних посад, які відрізняються статусом, повноваженнями, підпорядкованістю, кваліфікаційними вимогами; м) це етична система, отже, формуючи правосвідомість громадян, вона водночас виступає носієм належної моралі, моральних цінностей, орієнтує державних службовців та громадян на дотримання моральних норм та правил людського співжиття.

Виокремлення соціального, політичного, організаційного і правового аспектів державної служби, з'ясування основних її рис та якостей дозволяє зробити висновок: єдине поняття державної служби об'єктивно не в змозі охопити усі її вияви, кожний аспект досліджуваного явища повинен визначатись окремо від інших. Вищенаведене примушує і надає змогу запропонувати свої варіанти визначень поняття державної служби в її різних аспектах. Поняття державної служби в соціальному аспекті – це форма віддзеркалення суспільних зв'язків та відносин, утворена в процесі професійного здійснення за дорученням держави суспільно-корисної діяльності особами,

працюють на посадах у державних органах, установах і організаціях. Поняття державної служби в політичному аспекті – це діяльність по реалізації державної політики, досягненню вироблених усіма політичними силами державно-організованого суспільства цілей і завдань щодо забезпечення розквіту, сталості і стабільності останнього. Поняття державної служби в організаційному аспекті – це система державних органів, установ, організацій, посад, а також організаційно-управлінських норм, способів, процедур, правил, стандартів і традицій, що складають єдиний механізм регулювання і координації сумісної діяльності державних службовців, надання взаємодії компонентам державної служби узгодженості для досягнення і вирішення її цілей та завдань. Поняття державної служби у правовому аспекті – це система юридичних норм, покликаних забезпечити формування, організацію та функціонування державних органів, установ й організацій, практичне виконання державними службовцями своїх службово-посадових прав і обов'язків.

Список літератури: 1. Бахрах Д.Н. Административное право. М., 1993. 2. Дубенко С.Д. Державна служба і державні службовці в Україні: навчально-методичний посібник. К., 1999. 3. Государственная служба: теория и организация: Курс лекций / Кол. авт.: Е.В.Охотский, В.Г.Игнатов, Б.В.Лытов и др. Ростов-на-Дону, 1998. 4. Государственное управление: основы теории и организации: Учебник / Под ред. В.А.Козбаненко, 2000. 5. Державне управління: теорія і практика /За заг. ред. Б.Б.Авер'янова, К., 1998. 6. Ноздрачев А.Ф. Государственная служба. М., 1999. 7. Государственная служба Российской Федерации: Первые шаги и перспективы / Под ред. Г.В.Атаманчука. М., 1997. 8. Облонский А.В. Человек и государственное управление. М., 1987.

Надійшла до редколегії 12.10.02

Т.Г. Сидорчук

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ПРОХОДЖЕННЯ ВЧЕНИМИ СТУПЕНІВ ЇХ НАУКОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Нормативно-правова база регулювання процесу проходження вченими ступенів їх наукової кваліфікації історично склалася досить давно й була пов'язана насамперед із практикою присудження наукових ступенів і звань. Початком підготовки наукових працівників, які отримували наукову ступінь доктора права після захисту дисертації, вважається XII століття. Вперше докторська ступінь стала присуджуватися з 1130 р. на юридичному факультеті найдавнішого європейського університету в Болоньї. Розвиток освіти й виникнення університетів у Європі поставили викладачів перед необхідністю готувати спеціальні наукові праці, що їх стали називати *dissertatio* (дисертація). Потім досить швидко католицька церква увела ступінь доктора богослов'я, котрий присуджував або особисто римський папа, або ним на те вповноважений канцлер університету. Ступінь доктора медицини присуджувала конгрегація медиків – членів медичного факультету університету.